

Sammanfattning

Bakgrund

Även om bara en mycket liten andel av de barn och unga som begår brott fortsätter att uppvisa ett brottsligt beteende, är risken för återfall stor när kriminaliteten väl är etablerad. Brottsförebyggande metoder och insatser innebär att på olika sätt förhindra att kriminalitet uppstår, etableras eller fortsätter. Inom det sociala området innebär brottsprevention att på olika sätt påverka förändringsbara faktorer på individnivå eller i individens närmiljö för att därigenom minska benägenheten att begå brott. Val av metoder och insatser för enskilda individer ska utgå från bästa tillgängliga kunskap. På nationell nivå bidrar flera aktörer, verksamheter och myndigheter till att utveckla, sprida och tillämpa brottsförebyggande metoder och insatser till kunskapsbaserade metoder, och insatserna är efterfrågade och prioriterade i de nordiska ländernas brottsförebyggande arbete för barn och unga. En ökad samordning, planering och kunskapsutbyte mellan de nordiska länderna skulle kunna leda till en mer effektiv och ändamålsenlig kunskapsstyrning.

Syfte och målgrupp

Syftet med rapporten är att kartlägga omfattning och innehåll i nationella kunskapssammanställningar om socialt brottsförebyggande metoder och insatser för barn och unga i Norden. Kartläggningen kan utgöra ett stöd för beslutsfattare på nationell nivå i de nordiska länderna i prioriteringen av det fortsatta arbetet med att förebygga brottslighet bland barn och unga. Kartläggningen synliggör även gemensamma utmaningar och behov för området, samt möjligheter för kunskaps- och erfarenhetsutbyte.

SBU har inte bedömt kvaliteten eller tillförlitligheten i de identifierade kunskapssammanställningarna, och rapporten utgör därför inte ett stöd eller vägledning i vilka metoder eller insatser som är effektiva i det brottsförebyggande arbetet.

Nationella kunskapssammanställningar publicerade i Norden

Totalt har SBU identifierat 30 nationella kunskapssammanställningar publicerade i Norden vilka presenteras i en framtagen digital och interaktiv karta. Kartläggningen visar på en stor spännvidd av brottsförebyggande metoder och insatser, riktat till olika populationer, i olika kontext, med olika brottsförebyggande syften och för olika åldersgrupper. Exempel på skillnader och likheter mellan de nordiska länderna, presenteras i Tabell 1.

Möjliga områden för nordiskt erfarenhetsutbyte

SBU har identifierat två övergripande områden för ett nordiskt erfarenhetsutbyte. Genom att fokusera på dessa områden kan nordiska länder stärka samarbetet och maximera nytta av varandras expertis och erfarenheter för att främja evidensbaserade metoder och skapa hållbara strategier för det brottsförebyggande arbetet.

Det första området rör att adressera kunskapsluckor och bidra till kunskapsutveckling inom relevanta områden på nationell nivå. Det kan handla om att på nationell nivå, i respektive land, ta fram metoder och

modeller för att införa och utvärdera lovande exempel på ett mer systematiskt sätt. SBU ser ett behov av att inom detta område diskutera och problematisera kring hur en sådan kunskapsutveckling inkluderar barnrättsperspektivet, särskilt sårbara grupper samt förekomst av parallell problematik. Två områden som SBU identifierat som kunskapsluckor att diskutera närmare är:

- avsaknaden av nationella kunskapssammanställningar med vägledning om effektiva metoder och insatser avsedda för barn som begår allvarliga brott, samt
- bristen på nationella kunskapssammanställningar med vägledning om effektiva metoder och insatser avsedda att erbjudas inom institutionsvård.

Det andra området rör att bidra till en ökad spridning och användning av kunskapsbaserade metoder och insatser. Det kan här handla om att diskutera och utbyta erfarenheter kring:

- möjligheten att nationellt samordna och mer enhetligt kommunicera kunskap om effektiva metoder och insatser,
- möjligheten att bredda synen på vad som är att betrakta som social brottsprevention utifrån den spridning av definitioner och avgränsningar som observerats, samt
- utmaningen att balansera vikten och behovet av samverkan utan att kompromissa kring tillgången till konkreta kunskapsbaserade metoder och insatser.

Genomförande

Projektet har inte genomförts enligt vanlig SBU-metodik, utan processen har i stället huvudsakligen varit explorativ och iterativ, avseende sökprocess, urval, kategorisering och val av områden för nordiskt erfarenhetsutbyte. Arbetet har skett i nära dialog och samarbete med sakkunniga och representanter från både Sverige och de övriga nordiska länderna.

Tabell 1 Observerade skillnader och likheter mellan nordiska länder.

Område	Exempel på likheter och skillnader mellan de nordiska ländernas kunskapssammanställningar
Brottsförebyggande syfte för en viss population	<ul style="list-style-type: none"> • Vanligast förekommande i alla länder är metoder och insatser i syfte att förhindra att kriminalitet uppstår eller etableras riktat till individer som bedömts ha risk att utveckla kriminalitet, eller som nyligen debuterat i sin kriminalitet. • Metoder och insatser i syfte att förebygga att ungdomskriminalitet uppstår riktat till alla barn och unga oavsett risk på grupp- eller individnivå, förekommer i Danmark och Norge, men inte i Finland och Sverige.
Åldersgrupp för metoden eller insatsen	<ul style="list-style-type: none"> • Vanligast förekommande i alla länder är metoder och insatser riktade till ungdomar. • Metoder och insatser riktade till blivande föräldrar eller föräldrar till de allra yngsta barnen (<6 år) förekommer endast i Norge och Sverige.
Kontext där metoden eller insatsen är tänkt att erbjudas	<ul style="list-style-type: none"> • Vanligast förekommande i alla länder är metoder och insatser som är frivilliga och som kan erbjudas inom ramen för den öppna vården och omsorgen. • I Finland och Norge förekommer metoder och insatser inom institutionsvård oftare än i Danmark och Sverige. • I Danmark och Finland förekommer metoder och insatser som ges inom ramen för civilsamhället oftare än i Norge och Sverige.
Metod eller insats utifrån vad som är tänkt att bidra till förändring	<ul style="list-style-type: none"> • Vanligast förekommande i alla länder är metoder och insatser som syftar till att förändra familjereationer, föräldraförmåga samt individens färdigheter, för att därigenom minska benägenheten att utveckla kriminalitet eller återfall i brott. • I Danmark förekommer metoder och insatser i syfte att påverka benägenheten till att begå brott genom utbildnings- och sysselsättningsinsatser oftare än i de övriga länderna.
Publikationsdatum	<ul style="list-style-type: none"> • Vanligast förekommande i alla länder är kunskapssammanställningar publicerade före år 2019. Danmark har störst andel kunskapssammanställningar som publicerats före år 2019.

Tabellen fortsätter på nästa sida

Tabell 1 fortsättning

Område	Exempel på likheter och skillnader mellan de nordiska ländernas kunskapssammanställningar
Kunskapsunderlag och sammanvägning	<ul style="list-style-type: none">• Vanligast förekommande i alla länder är att ha en systematisk översikt som kunskapsunderlag. Narrativ syntes är vanligaste tillvägagångssättet för sammanvägning av kunskapsunderlaget.• Tillvägagångssättet metaanalys för sammanvägning förekommer bara i Norge och Sverige. Relevansprövning till nordiska förhållanden vid sammanvägning av kunskapsunderlaget är vanligare i Danmark och Finland jämfört med i Norge och Sverige.
Typ av slutsats	<ul style="list-style-type: none">• Den vanligast förekommande slutsatsen i alla länder är beskrivningen av vilka förutsättningar som krävs för att en metod eller insats ska bli framgångsrik.• I Norge förekommer i slutsatsen betydelsen av kontext oftare än i övriga länder. I Danmark förekommer i slutsatsen betydelsen av riktade insatser till särskilda subgrupper oftare än i övriga länder. I Sverige förekommer i slutsatsen insatser som är ineffektiva eller kontraproduktiva oftare än i övriga länder.

Innehållsdeklaration

Denna publikation innehåller:

- ✓ En kartläggning av nationella kunskapssammanställningar publicerade i Norden

- ✓ Kategoriserat innehållet och underlaget i de nationella kunskapssammanställningarna

Underlaget är granskat och sammanställt i flera steg tillsammans med ämnessakkunniga:

- ✓ Identifierat relevanta verksamheter i Norden som tar fram nationella kunskapssammanställningar

Följande personer har granskat och bedömt rapporten och dess resultat:

- ✓ Externa sakkunniga
- ✓ SBU:s kvalitetsstyrningsgrupp
- ✓ SBU:s vetenskapliga råd

Projektgrupp

Sakkunniga

- Felipe Estrada, professor, kriminologiska institutionen, Stockholms universitet
- Malin Eriksson, professor, institutionen för socialt arbete, Umeå universitet
- Therése Skoog, professor, psykologiska institutionen, Göteborgs universitet
- Veronika Burcar Alm, docent och universitetslektor, sociologiska institutionen, Lunds universitet

SBU

- Maral Jolstedt, projektledare
- Uliana Hellberg, biträdande projektledare
- Carl Gornitzki, informationsspecialist
- Anna Attergren Granath, projektadministratör
- Laura Lintamo, projektstöd
- Sofia Tranaeus, projektansvarig chef

Rapport nr 370 (2023) • registrator@sbu.se
Rapporten kan laddas ner från www.sbu.se/370

Grafisk produktion: Anna Edling, SBU